

แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน
ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

Guidelines for Enhancing Teachers' Learning Management through
Lesson Study at the Small Primary Schools under Uttaradit Primary
Educational Service Area Office 1

ปราณี ชมสม¹ พิมพ์กา ธรรมสัท² วัทธัญญ ขลิบเงิน³

Pranee Chomsom, Pimpaka Thammasit, Wathanyu Khlib-ngoen

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการวิจัยเชิงผานวิธี กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 94 คน ครูวิชาการ 94 คน รวม 188 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โรงเรียนควรนำข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ ควรส่งเสริมการวิเคราะห์ปัญหานักเรียนเพื่อออกแบบแผนการเรียนรู้ กำหนดประเด็นสังเกตชั้นเรียนให้ชัดเจนก่อนปฏิบัติจริงด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน ควรใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนจริง สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการสะท้อนผล ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน ควรจัดเวทีสะท้อนผลทางวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ใช้ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเชิงประจักษ์เป็นฐานเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน ควรนำข้อค้นพบจากการสะท้อนผลมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับนักเรียน และนำไปทดลองสอนซ้ำเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาครู; การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน; การจัดการเรียนรู้

Received: 2026-06-28 Revised: 2026-07-26 Accepted: 2026-07-29

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: praneechomsom.k@gmail.com

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: pimphakathamassit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ Education Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: krupong007@gmail.com

Abstract

This research aimed to 1) examine the current and desirable conditions of teacher development in learning management and 2) investigate guidelines for developing teachers' learning management through the Lesson Study process at the small schools. A mixed-methods research design was employed. The population consisted of 188 participants, including 94 school directors and 94 academic affairs teachers, together with nine experts. The research instruments were a questionnaire and a semi-structured interview form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index, and content analysis.

The findings revealed that 1) the overall current condition was at a high level, whereas the overall desirable condition was at the highest level; and 2) the guidelines for developing teachers' learning management through the Lesson Study process comprised five areas. First, in setting learning goals, the schools should collaboratively analyze student achievement data to establish appropriate learning goals. Second, in learning development planning, teachers should analyze the students' learning problems to design lesson plans and clearly determine classroom observation focuses before implementation. Third, in learning management and classroom observation, active learning lesson plans should be implemented in actual classrooms, while the students' learning behaviors should be systematically observed and used as evidence for reflection. Fourth, in classroom reflection, constructive professional reflection sessions should be organized using empirical evidence of students' learning behaviors as a basis for improving learning management. Finally, in lesson revision, findings from the reflection process should be used to revise lessons in accordance with students' needs, and the revised lessons should be retaught to examine their effectiveness.

Keywords: Teacher Development; Lesson Study; Learning Management

บทนำ (Introduction)

ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561–2580 เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และการยกระดับคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศในอนาคต แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาครูบนฐานการปฏิบัติงานจริงในชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2561: 30–34)

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังประสบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ครูไม่ครบชั้น ครูต้องรับผิดชอบการสอนหลายชั้นเรียนหรือหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีภาระงานอื่นนอกเหนือจากการสอน และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี ตลอดจนเวลาในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ โรงเรียนบางแห่งยังขาดระบบนิเทศภายในที่ต่อเนื่อง ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา และขาดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้อย่างไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งการพัฒนาครูส่วนใหญ่มักดำเนินการในรูปแบบการอบรมระยะสั้นที่เน้นภาคทฤษฎีและการติดตามผล ทำให้การพัฒนาครูยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ดวงเดือน วิจิณัย, 2561: 3)

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการวิจัย จำนวน 94 โรงเรียน แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านจำนวนผู้เรียน จำนวนครู ความพร้อมของงบประมาณ สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนสภาพครอบครัวและชุมชนของผู้เรียน ครูในโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่หลายด้านควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ จึงมีข้อจำกัดในการจัดเวลาสำหรับการร่วมวิเคราะห์ปัญหาของผู้เรียน วางแผนบทเรียน สังเกตชั้นเรียน สะท้อนผล และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู การนิเทศภายใน และการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แต่จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ปรากฏการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่นำกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมาใช้ ระดับความต่อเนื่องและความครบถ้วนของการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในแต่ละโรงเรียน จึงยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ที่มีการนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ โรงเรียนบางแห่งอาจดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การประชุมวางแผนการสอน การนิเทศชั้นเรียน การประชุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการสะท้อนผลหลังการสอน แต่การดำเนินงานอาจยังไม่ครบถ้วนและต่อเนื่องตามกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาสภาพการดำเนินงานและความต้องการพัฒนาครูในบริบทพื้นที่อย่างเป็นระบบ

กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน หรือ Lesson Study เป็นแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติงานจริง โดยครูร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน วางแผนบทเรียน นำบทเรียนไปใช้ สังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนผล และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ครูสามารถนำข้อมูลจากชั้นเรียนมาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ กิจกรรม และการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับผู้เรียน อีกทั้งยังส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ลดการทำงานแบบต่างคนต่างทำ และสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสถานศึกษา (รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี, 2566: 8-10) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาผลของการใช้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการพัฒนาครูในโรงเรียนและบริบทเฉพาะ ขณะที่การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่สภาพที่ควรจะเป็น และแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งครอบคลุมข้อจำกัดและสภาพการปฏิบัติงานของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งยังขาดแนวทางที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการในพื้นที่โดยตรง ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นช่องว่างขององค์ความรู้และการปฏิบัติที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

จากสภาพปัญหา แนวคิด และช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 โดยมุ่งศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และศึกษาแนวทางการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ผลการวิจัยจะทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาครู สามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผน และจัดกิจกรรมพัฒนาครูได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ แนวทางที่ได้จากการวิจัยยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้ครูร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนบทเรียน สังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนผล และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง อันจะช่วยเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พัฒนาความสามารถของครูด้านการจัดการเรียนรู้ และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น แนวทาง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 2. ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ 3. ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน 4. ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน และ 5. ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน (รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี, 2566: 32-34) ของครูโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต1 จำนวน 94 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 94 คน และครูวิชาการ จำนวน 94 คน รวมทั้งสิ้น 188 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน ศึกษาพิเศษ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน และครูวิชาการวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป จำนวน 3 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองอุดรดิตถ์ อำเภอลับแล อำเภอพิชัย อำเภอตรอน และอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 94 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง พฤษภาคม 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.913 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.975 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ทาง คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond format)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลจำนวน 9 คน มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นกรอบประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลังเป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมคำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า ค่า PNI_{modified} หาได้จากสมการ ค่า PNI_{modified} = (I - D) / D โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่

ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน อันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุวิมล ว่องวานิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ถึงโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับประชากรที่กำหนดไว้จำนวน 188 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนและตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือน มกราคม 2569

แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1 โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการ

3.5 ผู้วิจัยเตรียมการแบบสัมภาษณ์ โดยเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม นัดหมายวันเวลาและสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นที่จะสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้า (รัตนะ บัวสนธ์, 2558: 105) และดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมายในระหว่าง วันที่ 26 มีนาคม 2569 ถึง วันที่ 31 มีนาคม 2569 ขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์ และยุติการสัมภาษณ์เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม และประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ครบ และรีบถอดเทป บันทึกการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและรักษาความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2562: 279) เลือกค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก มาใช้เพื่อสร้างกลุ่มคำถามที่จะสัมภาษณ์ และสังเคราะห์เนื้อหาประเด็นสำคัญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้

ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน มาวิเคราะห์เนื้อหา เรียบเรียง และสังเคราะห์ประยুক্তกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			
1.ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้	3.604	0.718	มาก	4.732	0.450	มากที่สุด	0.313	1
2.ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้	3.729	0.737	มาก	4.725	0.447	มากที่สุด	0.267	3
3.ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน	3.615	0.745	มาก	4.737	0.440	มากที่สุด	0.310	2
4.ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน	3.756	0.711	มาก	4.755	0.447	มากที่สุด	0.266	4
5.ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน	3.823	0.635	มาก	4.798	0.407	มากที่สุด	0.255	5
โดยภาพรวม	3.696	0.722	มาก	4.744	0.442	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.696$, S.D. = 0.722) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.744$, S.D. = 0.442) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้น

เรียน ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน และด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียนตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์รายบุคคลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาวิเคราะห์สภาพปัญหาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้อย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เป้าหมายที่กำหนดต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาและสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการสื่อสารเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อสร้างวัฒนธรรมความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพของครู และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง

2.2 ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์รายบุคคลและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาวิเคราะห์สภาพปัญหาผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้อย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เป้าหมายที่กำหนดต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาและสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการสื่อสารเป้าหมายอย่างชัดเจนเพื่อสร้างวัฒนธรรมความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพของครู และส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาร่วมกันมาประยุกต์ใช้ปฏิบัติการสอนจริงในชั้นเรียน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่สอดคล้องกับบริบท พร้อมจัดสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและบรรยากาศทางจิตวิทยาที่ปลอดภัยให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วม ในกระบวนการสังเกตชั้นเรียน ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและคณะครูมีส่วนร่วมสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบในฐานะกัลยาณมิตรทางวิชาชีพ โดยมุ่งไปที่การบันทึกข้อมูลพฤติกรรม การเรียนรู้ และการบรรลุเป้าหมายของนักเรียนเป็นสำคัญ มากกว่าการมุ่งประเมินเพื่อจับผิดครูผู้สอน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์อันเป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนผลและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2.4 ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรจัดกระบวนการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ภายหลังการสังเกตชั้นเรียนอย่างเป็นระบบและทันท่วงที โดยขับเคลื่อนผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ท่ามกลางบรรยากาศกัลยาณมิตรที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการเสวนาแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการสื่อสารแบบสองทางและใช้สุนทรียสนทนา โดยเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้สะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองเป็นลำดับแรก จากนั้นผู้ร่วมสังเกตชั้นเรียนจึงให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกที่ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นและประเด็นที่ควรพัฒนา โดยหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อตัดสินตัวบุคคล เพื่อนำข้อ

ค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อนักเรียน ตลอดจนยกระดับสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.5 ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน จากการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนควรส่งเสริมการปรับปรุงแก้ไขบทเรียนอย่างเป็นระบบ โดยให้คณะครูนำข้อค้นพบเชิงประจักษ์จากการสะท้อนผลในวงชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และเครื่องมือวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความแตกต่างของนักเรียน ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และเวลาเพื่ออำนวยความสะดวก นอกจากนี้ ควรผลักดันให้นำบทเรียนที่ผ่านการปรับปรุงแล้วไปปฏิบัติการสอนซ้ำ เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและติดตามพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม กระบวนการดังกล่าวจะก่อให้เกิดวงจรคุณภาพ (PDCA) ที่มีความต่อเนื่อง นำไปสู่การยกระดับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู และการสร้างคลังนวัตกรรมบทเรียนที่มีมาตรฐานสำหรับสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนหนึ่งยังมีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การนำข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลรายบุคคลของนักเรียนมาใช้ในการวางแผนยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร บางครั้งเป้าหมายการเรียนรู้ถูกกำหนดจากภาพรวมของโรงเรียนหรือจากนโยบายเป็นหลัก มากกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งผลให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอาจยังไม่ตรงกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนอย่างแท้จริง อีกทั้งการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันยังไม่ชัดเจน ทำให้เป้าหมายการเรียนรู้ขาดความเป็นเจ้าของร่วม และไม่สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและโรงเรียนควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ ความสามารถพื้นฐาน จุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการจำเป็นของนักเรียนรายบุคคลมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC เป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายการเรียนรู้ควรสะท้อนปัญหาจริงของผู้เรียน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตร มีความชัดเจน สามารถวัดและประเมินผลได้ และมุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐวุฒิ ใจแน่น (2563) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย การศึกษาผู้เรียน และการนำผลการประเมินนักเรียนรายบุคคลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนัชชา

เขียวหวาน (2559) ที่เสนอว่ากระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบทเรียนร่วมกันก่อนนำไปสู่การวางแผน การสังเกตชั้นเรียน การสะท้อนผล และการปรับปรุงบทเรียน

2. จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 มี ดังนี้

2.1 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของนักเรียนรายบุคคลมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยบูรณาการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เป้าหมายต้องสะท้อนสภาพปัญหาจริง สอดรับกับมาตรฐานการเรียนรู้ วัดผลได้ชัดเจน และมุ่งผลลัพธ์เชิงสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งสื่อสารเป้าหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาวิชาชีพ อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จตุภูมิ เขตจัตุรัส และสัมพันธ์ พันธุ์พุกษ์ (2561) พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมการขับเคลื่อนคุณภาพบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ และควรใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการกำหนดจุดพัฒนา โอกาส และศักยภาพของสถานศึกษา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ควรตั้งอยู่บนข้อมูลเชิงประจักษ์ของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการเรียนรู้ และข้อมูลรายบุคคล เพื่อให้เป้าหมายมีความชัดเจน วัดผลได้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูและนักเรียนได้จริง

2.2 ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องส่งเสริมให้คณะครูนำข้อมูลสภาพปัญหาของนักเรียนมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เพื่อร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการวัตถุประสงค์ กิจกรรม สื่อ และการประเมินผลให้สอดคล้องกัน พร้อมทั้งสร้างข้อตกลงเพื่อกำหนดประเด็นการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจนก่อนนำไปสู่ปฏิบัติการสอนจริง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐฉา ใจแน่น (2563) ที่ได้ดำเนินการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้ของครูควรที่จะต้องเริ่มจากการศึกษาผู้เรียน โดยครูนำข้อมูลการสำรวจมาวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และครูในสถานศึกษามีการวางแผนร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้ ผลจากการสัมภาษณ์ในงานวิจัยยังสะท้อนว่า คณะครูและผู้บริหารควรร่วมกันวางแผนโดยใช้กระบวนการ PLC เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการนำไปใช้ได้จริง ในชั้นเรียน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่เสนอว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำข้อมูลปัญหาของนักเรียนมาวิเคราะห์ร่วมกันผ่าน PLC เพื่อออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีความเป็นระบบและตอบสนองต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังนั้น การวางแผนพัฒนาการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพราะเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ครูร่วมกันออกแบบการเรียนรู้บนฐานข้อมูลจริงของผู้เรียน มีการกำหนดกิจกรรม สื่อ และการประเมินผลอย่างสอดคล้องกัน รวมทั้งกำหนดแนวทางการสังเกตชั้นเรียนก่อนนำไปปฏิบัติจริง เมื่อโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนการวางแผนร่วมกันผ่าน PLC ได้อย่างต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ร่วมกันออกแบบมาปฏิบัติการสอนจริง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า ภายใต้อาณาเขตที่เอื้อ

ต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน พร้อมขับเคลื่อนการสังเกตชั้นเรียนแบบกัลยาณมิตรอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเชิงประจักษ์มากกว่าการประเมินผู้สอน เพื่อนำข้อมูลไปสะท้อนผลและยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทศนีย์พร กลิ่นแก้ว และคณะ (2568: 21-22) ที่พบว่า รูปแบบ PLC ร่วมกับการศึกษาชั้นเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมาย การศึกษาชั้นเรียน และการประเมินผล ผลการใช้รูปแบบพบว่า ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ส่วนความสามารถในการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ นอกจากนี้ นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความคิดเห็นเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้จริงในชั้นเรียนร่วมกับการสังเกตชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครูได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และได้รับข้อมูลจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป ดังนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียนในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน มิใช่การจับผิดหรือประเมินตัวบุคคล แต่เป็นการร่วมกันพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างไร มีปัญหาใด และควรปรับปรุงบทเรียนอย่างไร เพื่อให้กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสามารถยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องจัดเวทีสะท้อนผลหลังการสังเกตชั้นเรียนผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ โดยนำข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมาเป็นฐานในการเสวนาเชิงสร้างสรรค์แบบกัลยาณมิตร ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เพื่อมุ่งชี้ประเด็นอันควรที่จะต้องพัฒนาโดยหลีกเลี่ยงการจับผิดบุคคล เพื่อนำข้อค้นพบไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนัชชา เขียวหวาน (2559) ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วย การวางแผนบทเรียน การนำแผนไปใช้ การสังเกตชั้นเรียน การสืบสอบผล การปรับปรุงบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สะท้อนให้เห็นว่า การสะท้อนผลหลังการสังเกตชั้นเรียนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครูร่วมกันพิจารณาผลการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลจริง และนำข้อค้นพบไปใช้ปรับปรุงบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

2.5 ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน พบว่า โรงเรียนควรที่จะต้องนำผลสะท้อนทางวิชาชีพมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผลให้สอดคล้องกับความแตกต่างของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ภายใต้การสนับสนุนทรัพยากรจากผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า เป็นการส่งเสริมให้นำบทเรียนที่พัฒนาแล้วไปปฏิบัติการสอนซ้ำเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของบทเรียนและยกระดับพัฒนาการของนักเรียน ซึ่งจะนำไปสู่วงจรการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Lewis, Perry, and Hurd (2009 : ผู้วิจัยแปล) ที่พบว่า กระบวนการ Lesson Study ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การศึกษาปัญหา การวางแผน บทเรียนวิจัย และการสะท้อนผล โดยกระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงความรู้และความเชื่อของครู การพัฒนาชุมชนวิชาชีพ และการพัฒนาทรัพยากรการเรียนการสอน และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fernandez and Yoshida (2004 : ผู้วิจัยแปล) ที่พบว่า การนำข้อมูลจากการอภิปรายและการสะท้อนผลมาปรับปรุงบทเรียน

แล้วนำบทเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปใช้สอนอีกครั้ง เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ทำให้เกิดองค์ความรู้การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับบริบทจริงของสถานศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร ทรัพยากร และความแตกต่างของผู้เรียน องค์ความรู้ที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการการพัฒนาครู 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลผู้เรียนเป็นฐาน 2) ด้านการวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ โดยครูร่วมกันออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านการจัดการเรียนรู้และการสังเกตในชั้นเรียน โดยนำแผนไปใช้จริงและสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน 4) ด้านการสะท้อนผลในชั้นเรียนโดยครูร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างสร้างสรรค์ และ 5) ด้านการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน โดยนำข้อค้นพบจากการสะท้อนผลไปพัฒนาบทเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนาครูในโรงเรียนขนาดเล็กควรดำเนินการผ่านวงจร “ใช้ข้อมูลผู้เรียนกำหนดเป้าหมายวางแผนร่วมกัน จัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน สะท้อนผลอย่างสร้างสรรค์ และปรับปรุงบทเรียนอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาการจัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นอันดับสูงสุด คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ดังนั้น มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติใน 3 ระดับ คือ

1.1 ระดับห้องเรียน ครูนำข้อมูลผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมผู้เรียนมาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกัน จากนั้นออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียนก่อนนำไปปฏิบัติจริง

1.2 ระดับโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน พร้อมสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการพัฒนาบทเรียนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ควรกำหนดนโยบายนำกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันไปใช้พัฒนาครูในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กอย่างต่อเนื่อง พร้อมจัดตั้งระบบนิเทศติดตามและประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้แก่ครู

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น ควรศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้เชิงประจักษ์แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการพัฒนา

บทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) ที่มีต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

เอกสารอ้างอิง (References)

- จตุภูมิ เขตจัตุรัส และสัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์. (2561). การพัฒนาระบบการวัดมูลค่าเพิ่มของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐภูมิ ใจแน่น. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงเดือน วินิจัย. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทัศนีย์พร กลิ่นแก้ว สุภัสสรา เย็นอก ทรงกลด จารุณนทรากุล สุธาสินี ขาวสำอาง นพวรรณ เนตรธำมรงค์ และชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2568). รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ร่วมกับการศึกษาชั้นเรียน (LS) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. 20(2): 14–27.
- ธัญชา เชี่ยวหวาน. (2559). การพัฒนาบทเรียนร่วมกันของครูเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยและความสามารถในการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนวัดทางหลวง (เทพราษฎร์รังสรรค์). วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัชฎาภรณ์ กอโพธิ์ศรี. (2566). แนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสำหรับครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/01> สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2569.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Fernandez, C., & Yoshida, M. (2004). **Lesson study: A Japanese approach to improving mathematics teaching and learning**. Lawrence Erlbaum Associates.
- Lewis, C. C., Perry, R. R., & Hurd, J. (2009). Improving mathematics instruction through lesson study: A theoretical model and North American case. **Journal of Mathematics Teacher Education**. 12(4): 285-304.